

Félag framhaldsskólakennara

Kennarahúsinu, Laufásvegi 81

101 Reykjavík

Umsögn Félags framhaldsskólakennara um frumvarp til laga um menntun og ráðningu kennara og skólastjórnenda við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla

Þegar gildandi lög nr. 87/2008 um menntun og ráðningu kennara og skólastjórnenda við leik-, grunn- og framhaldsskóla voru samþykkt, var orðið brýnt að skerpa á kröfum um kennaramenntun. Þótti við hæfi að gera ýrtruðu kröfur til kennara á öllum skólastigum til að tryggja gæði menntunar í landinu og var kennaranámið lengt úr þremur árum í fimm. Við skilgreiningu laganna var lögð áhersla á að líta bæði til aukinnar menntunar, meiri færni og dýpri þekkingar, bæði í faggrein og kennslufræðum. Vert að minna á að frá árinu 1998 hefur útgáfa leyfisbréfa til kennslu í framhaldsskóla verið bundin við tilteknar faggreinar. **Félag framhaldsskólakennara varar því við hugmyndum í fyrirbyggjandi frumvarpsdrögum sem rýra menntunar- og gæðakröfur til kennara, draga úr mikilvægri sérhæfingu og breyta ráðningarferli.**

Menntunarskilyrði til að öðlast starfsheiti og starfsréttindi grunn- og framhaldsskólakennara voru aukin árið 2008 í samræmi við tillögur starfshóps um framtíðarskipan kennaramenntunar. Með þeim lögum var kennaramenntun færð nær því sem við þekkjum í þeim löndum sem við berum okkur saman við. Lögin voru sett í kjölfar samráðs og í góðri sátt við kennarasamtökin á Íslandi.

Við stöndum frammi fyrir stærri samfélagsbreytingum á næstu áratugum en nokkru sinni fyrr. Eitt meginéinkenni kennarastarfsins við upphaf 21. aldar er að ólíkum viðfangsefnum á verksviði kennara fjölgar jafnt og þétt um leið og kröfur um fagþekkingu og sífella aðlögun hennar að breytingum, jafnt á fræðasviðum og í samfélaginu, hafa vaxið. Allir geta gúgglað en kennarans er að dýpka þekkinguna, yfirfæra og tengja, sannreyna, íhuga og gagnrýna. Tæknibreytingar hafa áhrif á menntun og atvinnulíf en rannsóknir sýna að störf sem verða unnin á næstu áratugum krefjast sérhæfingar og góðrar menntunar. Þar mun gott skólakerfi með sérhæfðum kennurum leika lykilhlutverk.

Aðgerðir til að koma í veg fyrir kennaraskort eru ein stærsta áskorun íslenskra stjórn mála. En þær mega ekki draga úr gæðum náms og kennslu né verða til þess að fagmennsku og hæfni kennara verði fórn að. Aðgerðaráætlun mennta- og menningarmálaráðherra um fjölgun kennara mun vonandi verða til þess að laða fleiri að kennaranámi. En hafa ber í huga að ekki er fjallað um framhaldsskólakennara í

þeim tillögum enda hefur nýliðun meðal framhaldsskólakennara farið vaxandi á undanförunum misserum og ástæðan er betri aðbúnaður um starfið, fjölbreyttir möguleikar á endurmenntun og hærri launasetning framhaldsskólakennara sem ávannst í kjarasamningi frá 2014.

Félag framhaldsskólakennara gerir eftirfarandi athugasemdir við frumvarpsdrög mennta- og menningarmálaráðherra um menntun og ráðningu kennara og skólastjórnenda við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla, dagsett 22. febrúar 2019:

Hæfniviðmið, 1.-5.grein

Í frumvarpinu eru sett fram almenn hæfniviðmið sem eiga að gilda við ráðningar og um menntun kennara, vera skilyrði fyrir leyfisbréfi og matsgrunnur. En þau eru þannig úr garði gerð í frumvarpinu að hvorki er hægt að fylgja þeim eftir né mæla með formlegum kvörðum. Hvernig á t.d. að meta hvort kennari hafi velferð að leiðarljósi í starfi sínu, sbr. 4. grein, b-lið? Hvernig á að meta almenna hæfni nýs kennara skv. 4. grein, tölulíðum a-e, ef hann hefur enga kennslureynslu?

Óvenjulegt er að binda almenn hæfniviðmið í lög og löngu er búið að sannreyna hæfni kennara með því að brautskrá þá úr kennaranámi. Löng hefð er fyrir faglegu trausti sem er tryggt með kröfu um kennaramenntun skv. lögum 87/2008.

Kennarar fylgja settum siðareglum og hæfniviðmið þessi eru ekki til þess fallin að auka virðingu fyrir starfinu eða laða kennara að. Hæfniviðmið í lögum tíðkast ekki á Norðurlöndunum og ekki hefur verið sett fram sú hugmynd að lögfesta hæfniviðmið annarra starfsstétta, s.s. lækna eða lögfræðinga svo dæmi séu tekin.

Kennararáð, 7. grein

Aðkoma kennara sjálfra að fyrirhuguðu kennararáði er minni en aðkoma þeirra að núverandi mats- og undanþágunefnd. Þar eiga kennarar nú 5 fulltrúa af 12 en fá 3 af 11 í kennararáði. Það er ekki heillavænleg þróun. Með kennararáði fer forræði frá þeim sem hafa sérhæft sig í því að mennta kennara. Kennarar munu þá hafa minna um það að segja en áður hver þróun inntaks kennaranáms verður. Kennarar sjálfir eru best til þess fallnir af öllum sérfræðingum að fjalla um nám, kennslu og menntun.

Hlutverk kennararáðs (7. grein, 1.-7. tölulíður) er m.a. að veita ráð um hvernig meta skuli sérhæfingu kennara við ráðningu. Óljóst er hvernig að þessu verður staðið.

Sérhæfð hæfni, 5. grein

Kröfur til menntunar kennara mega síst vera lakari á Íslandi en í þeim löndum sem við berum okkur saman við. Í frumvarpinu er því miður dregið úr kröfum til sérhæfðrar menntunar og er veruleg hætta á að það halli á sérgreinakennslu í framhaldsskólum, verði það að lögum. Vegna kennslu fyrsta þreps áfanga í framhaldsskólum þarf þá einungis 90 einingar í kennslugrein í stað 120 eininga áður. Það mun án efa hafa neikvæðar afleiðingar á það þekkingarsamfélag sem við viljum tilheyra.

Menntunarkröfur vegna kennslu þriðja tungumáls eru óbreyttar og áfram er krafist bakkalárgráðu. Flestir áfangar í þriðja tungumáli í framhaldsskólum eru þó á 1. hæfniprepi. Má því teljast sérkennilegt að gera meiri kröfur um fagmenntun vegna kennslu þriðja tungumáls en vegna kennslu fyrsta þreps áfanga í öðrum greinum.

Samkeppnishæfni í raungreinum og tækni er lykill að velferð inn í framtíðina, tungumálakunnátta er mikilvæg á alþjóðavettvangi, móðurmál og félagsgreinar styrkja sjálfsmynd okkar sem samfélags. Mikilvægt er sem aldrei fyrr að kennarar í framhaldsskólum búi yfir djúpri og haldgóðri menntun í sinni sérgrein og er engan veginn fullnægjandi að íslenskukennarar og raungreinakennarar í framhaldsskólum geti mögulega haft einungis eins og hálfis árs nám að baki í þeirri grein sem þeir kenna.

Leyfisbréf, 8.-9. grein

Í frumvarpinu er sett fram hugmynd um að eitt leyfisbréf gildi fyrir alla kennara, óháð sérhæfingu á skólastigi eða í faggrein, með þeim rökum að það verði til þess að fleiri velji sér kennslu sem ævistarf, laun kennara muni hækka og starfsöryggi þeirra verði tryggt, starfi þeir á aðliggjandi skólastigi. Á það skal bent að í núgildandi lögum er einmitt gert ráð fyrir að kennarar kenni á aðliggjandi skólastigi að gefnum forsendum.

Eins og reifað er í álitum Umboðsmanns Alþingis nr. 9624/2018 þarf framhaldsskólakennari sem ræður sig til kennslu sinnar faggreinar í 8. til 10. bekk grunnskóla ekki að sækja um leyfi undanþágunefndar. Það þýðir að hann er jafnsettur lögum og grunnskólakennari, enda fellur menntun hans og skilyrði fyrir ráðningu að 21. grein núgildandi laga nr. 87/2008. Þar segir:

Leyfisbréf framhaldsskólakennara veitir honum heimild til kennslu á sérsviði sínu í 8.–10. bekkjum grunnskóla.

Það er ekkert því til fyrirstöðu að ráða annan hvorn ótímabundið í starf og tryggja báðum starfsöryggi.

Í þessu sama álitum Umboðsmanns Alþingis nr. 9624/2018 er fjallað um launasetningu framhaldsskólakennara sem kenna í grunnskóla á grundvelli 21. greinar núgildandi laga. Þar bendir Umboðsmaður á að um launasetningu kennara í grunnskólum gildi kjarasamningur Félags grunnskólakennara og Sambands íslenskra sveitarfélaga. Nánari ákvarðanir um launasetningu eru til umfjöllunar hjá samstarfsnefnd samningsaðila. Ekkert í lögum eða reglugerðum kemur í veg fyrir að framhaldsskólakennarar í grunnskólum, eða grunnskólakennarar í framhaldsskólum, séu launsettir að jöfnu. Það er viðfangsefni samningsaðila og þarf ekki lagabreytingu til. Félag framhaldsskólakennara hefur t.d. gert kjarasamning við Fjölmennt þar sem kennarar eru jafnt launsettir óháð því hvort þeir hafi leyfisbréf til kennslu í leik-, grunn- eða framhaldsskóla.

Ráðningar, 11. grein

Það er afar óljóst í frumvarpinu hvernig farið er með forgang til ráðninga. Lögverndun starfsheitis kennara felur í sér forgang þegar ráðið er í starf til kennslu.

Tökum sem dæmi:

Umsækjandi 1: Kennari með B.Ed. próf en 90 eininga sérhæfingu í stærðfræðikennslu grunnskólanemenda.

Umsækjandi 2: Stærðfræðingur með meistaraáráðuneyti í stærðfræði án kennsluréttinda.

Hvorn skal ráða?

Samkvæmt 11. grein frumvarpsdraganna skal umsækjandi hafa öðlast leyfi til þess að nota starfsheitið kennari og hafa þá sérhæfingu sem tilgreind er í auglýsingu. Á grundvelli þess ber að ráða þann sem hefur leyfisbréf til kennslu, s.s. þann sem hefur minni fagmenntun. Þessi stærðfræðingur gæti mögulega orðið fyrirtaks kennari, bætt við sig 60 einingum í kennslufræði og öðlast full starfsréttindi. Margir okkar bestu framhaldsskólakennara hófu sinn kennsluferil einmitt svona.

Auglýsingar, 12. grein

Í 12. grein segir að mennta- og menningarmálaráðuneyti, fjármála- og efnahagsráðuneyti og Samband íslenskra sveitarfélaga muni gefa sameiginlega út leiðbeiningar um verklag við ráðningar kennara og stjórnenda við leik-, grunn- og framhaldsskóla. Óljóst er hvað þetta felur í sér.

Sérstök tilvik við ráðningar í grunn- og framhaldsskóla, 17. grein

Gert er ráð fyrir að sérfræðingar sem sinna kennslu í framhaldsskólum uppfylli skilyrði um sérhæfingu. Byggir slíkt á veikum grunni samkvæmt orðalagi greinarinnar og er viðbúið að kærumálum muni fjölga umtalsvert þegar umsækjendur eru metnir á grundvelli sérhæfingar annars vegar og leyfisbréfs hins vegar. Hvert verður gildi lögverndunar starfsheitisins ef stjórnendum er í sjálfsvald sett hvort þeir ráða kennara eða sérfræðing til starfa?

Undanþáguheimild, 18. grein

Þar segir m.a. „Skólastjórnendum er ekki skylt að leita til Menntamálastofnunar sé um að ræða tilvik sem falla undir 15. gr. þessara laga.“ Ekki er ljós tilgangurinn með þessari málsgrein.

Þá þarf að skoða hvort með greininni er opnað á jafnréttháa ráðningu faglærðs án kennsluréttinda á móti kennara með leyfisbréf.

Greinargerð

Menntun framhaldsskólakennara er gjörólík menntun leik- og grunnskólakennara. Þeir eru fyrst og fremst sérfræðingar í sinni kennslugrein, með u.þ.b. 60 til 120 einingar í kennslufræðum og nálgast kennsluna á gjörólíkum forsendum en þegar um kennslu yngri barna er að ræða. Að mati Félags framhaldsskólakennara verður að taka tillit til sérstöðu stéttarinnar, því kennsla 18 ára ungmenna á lítið skylt við kennslu 8 ára barna þar sem uppeldisþáttur starfsins er veigameiri.

Frumvarp til nýrra laga um menntun kennara er hluti af aðgerðaráætlun stjórnvalda sem miðar að því að auka nýliðun meðal leik- og grunnskólakennara. Félag framhaldsskólakennara fagnar framtakinu

og telur fjölmörg atriði til þess fallin að auka veg kennarastarfsins. Stjórnvöld eru auk þess að sýna í verki vilja sinn til stórsóknar í menntamálum. En hvað varðar tillögu um eitt leyfisbréf svo ólíkra fagstétta sem leik- grunn- og framhaldsskólakennarar eru, telur Félag framhaldsskólakennara að tillagan sé beinlínis til þess fallin rýra gæði menntunar á framhaldsskólastigi.

Félag grunnskólakennara og Félag leikskólakennara og stjórnendafélög þeirra styðja hugmyndir um eitt leyfisbréf. Félag framhaldsskólakennara setur sig ekki upp á móti því að eitt leyfisbréf verði gefið út til kennslu í leik- og grunnskóla á forsendum þeirra kennara sem telja það skref til framfara. Það er ekki hlutverk framhaldsskólakennara að hafa skoðun á því hvernig hugmyndir um eitt leyfisbréf leik- og grunnskóla ríma við inntak náms þeirra og eðli starfsins. Mögulega er það nærtækt þar sem auðveldlega má hugsa sér að fyrsta námsár háskólanna verði eins fyrir þessi skólastig með sérhæfingu á síðari stigum, en sameiginlegir þræðir í menntun framhaldsskólakennara við menntun og kennslu yngri nemenda eru vandfundnir. Það er mikilvægt að hafa í huga að flestir framhaldsskólakennarar velja sér kennslu sem atvinnu að loknu sérgreinanámi, meðan t.d. grunnskólakennarar sérhæfa sig í kennslufræði og kennslu sérgreina sinna á grunnskólastigi.

Það hlýtur að vera umhugsunarefni fyrir Alþingi ef til stendur að samþykkja lög um menntun heillar starfsstéttar þvert á vilja hennar. Stétt framhaldsskólakennara stendur sameinuð að baki þessari afstöðu og þeirri skoðun að með því að leggja að jöfnu leyfisbréf framhaldsskólakennara og kennara yngri barna sé um að ræða afturför í fagmennsku framhaldsskólans sem byggir fyrst og fremst á sérhæfingu.

Félag framhaldsskólakennara biðlar því til mennta- og menningarmálaráðherra að áfram verði gefin út sérstök leyfisbréf framhaldsskólakennara þar sem kröfur um inntak menntunar þeirra verði óbreyttar.

Reykjavík, 8. mars 2019

Fyrir hönd stjórnar Félags framhaldsskólakennara,

Guðríður Arnardóttir formaður

Félag framhaldsskólakennara mun skila inn endurskoðaðri umsögn um málið komi til þess að þessi drög verði lögð fram sem frumvarp. Hvað varðar sameiginlega afstöðu Kennarasambands Íslands og almennar ábendingar varðandi orðalag boðum við frekari umsagnir á síðari stigum málsins.